

Ocene in poročila

Bojan Cvelfar: Srbska pravoslavna cerkev na Slovenskem med svetovnjima vojnama. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2017, 554 strani (Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones, 33).

V desetih poglavjih z mnogimi podpoglavji obravnava Bojan Cvelfar delovanje srbske pravoslavne cerkve na Slovenskem med prvo in drugo svetovno vojno.

V uvodnem poglavju avtor razpravlja o organizaciji pravoslavne cerkve na splošno in poudarja, da še danes velja carigrajski patriarh za prvega med enakimi, čeprav ima njegovo prvenstvo častni pomen. Iz carigrajske patriarhije so se kot samostojne teritorialne enote razvile ruska cerkev, cerkve na Balkanu, v bivši Avstriji in na gori Sinaj. Pred prvo svetovno vojno je obstajalo 15 pravoslavnih avtokefalnih cerkva. Posebej se avtor zaustavi pri srbski avtokefalni pravoslavni cerkvi, katere začetnik (1219) je bil Nemanjin najmlajši sin Rastko, menih sv. Sava. Pod Dušanom Silnim je bila povzdignjena v rang patriarhije. V času turške vladavine je bila sicer obnovljena (1557), zaradi vključenosti v uporniška gibanja pa naj bi jo Turki dokončno ukiniteli leta 1766 in podredili ohridski arhiepiskopiji.

Še leta 1912 je srbski narod živel v štirih državah in šestih samostojnih pravoslavnih cerkvah. Po koncu prve svetovne vojne se je znašel v veliki večnarodni in večkonfesionalni raznoliki državi, Kraljevini SHS. Kljub zelo zapleteni situaciji je proces združevanja pravoslavne cerkvene organizacije toliko dozor, da je lahko prestolonaslednik Aleksander 17. junija 1920 razglasil združitev vseh cerkvenih oblasti v srbsko patriarhijo. V knjigi Cvelfar zelo podrobno opiše delovanje treh patriarhov srbske pravoslavne cerkve v novi državi: Dimitrija Pavlovića (1921–1930), patriarha Varnavo Rosića (1930–1937) in patriarha dr. Gavriila Dožića (1938–1950). Vsi trije so večkrat obiskali tudi Slovenijo in sodelovali pri različnih slavnostih, predvsem pri posvetitvi novih cerkvenih objektov.

V novi državi SHS je bilo težko preboleti dejstvo, da pravoslavna cerkev ni več privilegirana državna cerkev, kot je bila v Kraljevini Srbiji ali Kraljevini Črni gori, ampak le ena od priznanih veroizpovedi. Srbska cerkev se je konsolidirala s sprejetjem zakona in ustave o srbski pravoslavni cerkvi, takrat je tudi začela ostreje nastopati v javnosti. Najbolj očitno je

to počela v t. i. »konkordatski« krizi. Vse to se je odražalo tudi v Sloveniji (takratni Dravski banovini) v povsem katoliškem območju. Srbska cerkev se je v slovenskem prostoru širila z izdatno pomočjo vojaške oblasti. Na novo so bile ustanovljene parohije v Ljubljani, Mariboru in Celju. Duhovniki, ki so delovali v omenjenih parohijah, so bili vojaški duhovniki. Bili so državni uradniki z neomejenimi dodatki za opravljanje parohijskih funkcij. Šele leta 1938 se je cerkvena oblast z imenovanjem stalnega pravoslavne parohijskega duhovnika v Ljubljani odločila stopiti izpod okrilja vojaške oblasti.

Žal avtor samo omenja, da se je kot posledica migracij prebivalstva v 16. stoletju v času turške prisotnosti na Balkanu do danes ohranila majhna oaza pravoslavnih Srbov v nekaterih vaseh ob vznožju planine Bukovje v okljuku reke Kolpe, ni pa tega fenomena podrobneje obdelal.

Ozemlje Slovenije je v Kraljevini SHS spadalo pod jurisdikcijo gornjekarlovške eparhije. Takrat se je na slovenskem ozemlju začela vzpostavljati pravoslavna cerkvena organizacija. Z ustanovitvijo zagrebške eparhije februarja 1932 so parohije na Slovenskem prešle v njeno pristojnost. Posebno poglavje avtor posveti pogostim obiskom zagrebškega metropolita Dositeja v Sloveniji.

V poglavjih, v katerih avtor obravnava posamezne parohije (Ljubljana, Maribor, Celje), obdela njihovo organizacijo in upravo. Pravoslavne parohije v Sloveniji so bile specifične, saj so delovale v prevladujočem rimskokatoliškem okolju, zato so bile težko obvladljive. Poleg osnovnih verskih opravil so morali prote organizirati verouk za otroke, ki so bili razpršeni po osnovnih in srednjih šolah, skrbeti za bolnike po bolnišnicah in sanatorijih, sodelovati na pogrebih itd. Prihodki cerkvenih občin so bili vezani na dotacije državnih in lokalnih oblasti, razpisane cerkveno-občinskih doklade in prostovoljne prispevke. Velik problem je predstavljalo cerkveno petje, ki je zahtevalo posebej izurjenega pevca ali cerkveni zbor.

Zelo podrobno se Cvelfar zadrži pri opisovanju različnih javnih verskih proslav in manifestacij. Med najpomembnejšimi pravoslavni prireditvami je bila svetosavska proslava 27. januarja. Sestavljena je bila iz dopoldanske šolske proslave v osnovnih in srednjih šolah ter večernega koncerta in plesa. Te večerne proslave so veljale takrat za najbolj prestižne in so prinašale tudi visok finančni izkupiček. Prispevki so bili namenjeni predvsem gradnji pravoslavnih cerkvenih objektov in dobrodelnim namenom. Praznični verski obredi (badnjak, vrbica, slave itd.), kjer so prišli do izraza srbski narodni običaji, so pritegnili precejšnje zanimanje pri Slovencih.

Posebej se avtor z navedbo statističnih podatkov o pravoslavnih vernikih na podlagi popisov prebivalstva iz let 1921 in 1931 dotakne verskega sobivanja v novi državi. Posebno poglavje posveti prestopom v pravoslavje v Sloveniji v omenjenem času. V državi SHS (Jugoslaviji) so posamezniki prestopali v pravoslavno vero iz različnih razlogov. Večinoma zaradi možnosti ponovne poroke in zaradi nacionalnega jugoslovanskega momenta (predvsem liberalci). V obdobju od leta 1920 do leta 1941 je bilo v Ljubljani povprečno 47 prestopov na leto, v Celju pa 20. Eden vidnejših Slovencev, ki so prestopili v pravoslavno vero, je bil brez dvoma univ. profesor, šahovski vele mojster dr. Milan Vidmar. Avtor našteje še nekatere druge ugledne Slovence, kot so bili npr. dr. Jože Rus, dr. Karel Oštir, Ciril Pregelj itd. Vendar pa to ni bilo množično gibanje.

Cvelfar še opozori, da so del ljubljanskih pravoslavnih vernikov predstavljali tudi ruski emigranti, med njimi precej univerzitetnih profesorjev. Bili so zelo aktivni v cerkvenih občinah. Leta 1928 so se prvič zbrali ob ruski kapelici na Vršiču.

V zadnjih poglavjih avtor obravnava gradnjo verskih objektov v treh parohijskih središčih v Ljubljani, v Celju in Mariboru. Načrte za vse tri pravoslavne hrame je naredil srbski arhitekt Momir Korunović, ki je pri tem korenine srbskega nacionalnega gradbenega stila iskal v srednjeveški stavbni dediščini. Bil je najbolj izrazit predstavnik romantične smeri v srbski arhitekturi med obema vojnoma.

Prve prostore za opravljanje verskih obredov so v vseh treh mestih uredili s pomočjo vojske, običajno v vojašnicah, kjer so eno od večjih sob preuredili v pravoslavno kapelo. Prizadevanja za gradnjo posebnih verskih objektov pa so v vseh treh omenjenih cerkvenih občinah začeli že z njihovo ustanovitvijo. Najprej so začeli zbirati prostovoljne prispevke od posameznikov, denarna sredstva so dodeljevale tudi lokalne in državne oblasti. Parohi so se obračali za pomoč tudi na dvor. V Ljubljani je občinska oblast dodelila zemljišče v Trubarjevem parku pri vходу v park Tivoli, v Celju na Vrazovem (danes Gledališkem) trgu, v Mariboru pa na Jugoslovanskem trgu, kjer je prišlo do odkritega odpora dela prebivalstva. Z gradnjo so prvi zaključili v Celju poleti 1932, zatem so posvetili temeljni kamen za cerkev Ljubljani in jo predali v uporabo 1. decembra 1936. Zunanost Lazarice v Mariboru so dokončali leta 1936, notranjosti pa nikoli. Pravoslavni cerkvi v Celju in Mariboru je nemški okupator leta 1941 porušil do tal. Od leta 1933 je bila za cerkvena opravila posebej urejena tudi bolnišnična kapela v sanatoriju na Golniku.

Knjiga je pregledna in zelo berljiva. Bralec bo odkril mnogo, kar je že utonilo v pozabo. Avtor namreč zelo podrobno opisuje razne dogodke, vezane na različne obiske cerkvenih dostojanstvenikov, objavlja spiske povabljenih gostov na proslavah, programe proslav in sodelujoče izvajalce.

Na koncu knjige je obsežen povzetek v slovenskem jeziku in angleškem prevodu. Dodan je spisek uporabljenih arhivskih virov in periodičnega tiska. Glede virov avtor opozarja, da je arhiv patriarhije v Beogradu neurejen in praktično nedostopen, medtem ko so drugi arhivski fondi v Beogradu (Vojni arhiv, arhiv Jugoslavije) slabo urejeni. V Zagrebu je našel odlično urejen arhiv gornjekarlovške eparhije, medtem ko za zagrebško metropolijo obstajajo le drobci. Precej gradiva je našel v slovenskih arhivih, le za mariborsko pravoslavno cerkveno občino se je ohranilo izredno malo gradiva. Dodano je še imensko kazalo. Z ozirom na specifično problematiko pogrešam slovarček besed s pojasnili, vezanih na pravoslavno cerkveno organizacijo in liturgijo.

Ignacij Voje

Jože Rataj: Steklo na Celjskem: od 18. stoletja do danes = Glas in the Celje region: from the 18th century to the present. Celje: Pokrajinski muzej, 2017, 210 strani (fotografije Tomaž Lauko).

V krajšem uvodu nas Jože Rataj seznanja z dosedanjimi raziskavami in objavami rezultatov navedene problematike ter daje pregled virov, ki jih je uporabil pri svoji sintezi.

Začetna poglavja avtor nameni pregledu tehničnih problemov pri proizvodnji stekla. Na kratko nas seznanja s proizvodnjo stekla skozi stoletja od začetkov (od 7. stoletja pr. Kr.) do 19. stoletja, ko glažute prerastejo v industrijska podjetja, v steklarne. V poglavju o proizvodnji stekla nas avtor opozarja, da se je tehnika izdelovanja steklenih predmetov spreminjala. Peč za taljenje stekla je veskozi predstavljala enega od bistvenih elementov steklarne. Najpomembnejši tehnološki mejnik predstavlja iznajdba steklarske pope okrog leta 50 pr. Kr. Nato nas opozori na sestavo stekla, pri čemer razen kremenčevega peska predstavljajo najpomembnejše primese alkalijeve spojine. Pepeliki, ki je bila nepogrešljiva sestavina v gozdnem steklarstvu (glažutah), posveti avtor posebno pozornost. Sol so začeli pridobivati s sežiganjem lesa in z dodatno obdelavo pepela, zato so jo imenovali pepelika. Za njeno izdelavo so uporabljali predvsem bukov les, zato je pri nas padlo veliko gozdnih površin. Stekljena masa je bila lahko brezbarvna ali barvna. Razen različnih barvnih odtenkov je steklo lahko ohranjalo prozornost ali pa je bilo neprozorno. Avtor nas opozarja na razne postopke, da so steklarji obarvali steklo (z dodatki kovinskih oksidov).

Posebno pozornost Rataj posveti steklarskim pečem in njihovem razvoju, saj so imele v steklarskih delavnicah osrednjo vlogo za proizvodnjo stekla. Še posebej je to veljalo za talilne peči, ki so predstavljale srce steklarske delavnice. V srednjem veku so se uveljavile okrogle talilne peči, kakršne delujejo tudi v glažutah na celjskem območju.

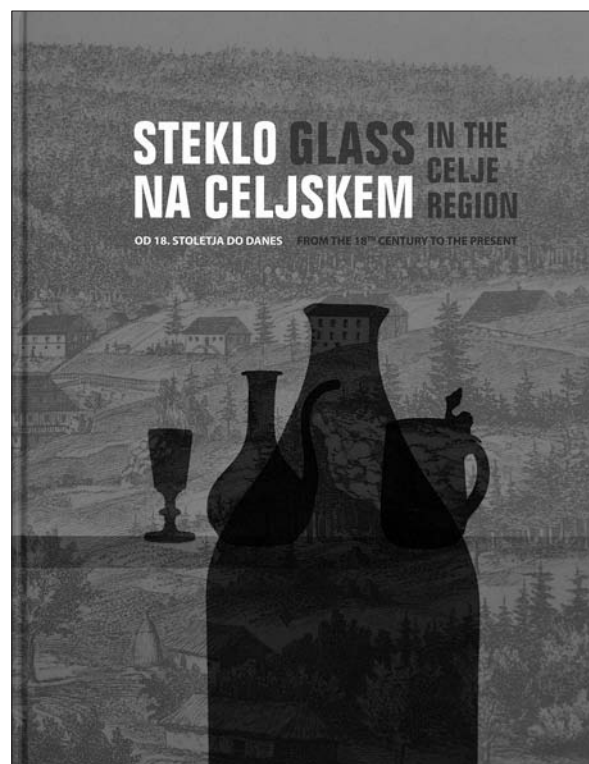
V obsežnem poglavju se avtor posveti obratovanju glažut in steklarn na širšem celjskem območju. Ugotavlja, da je bil najprimernejši prostor za postavitev glažute ali kasneje steklarne odročna dolina, kjer je tekla potok ali stičišče več potokov, kar so steklarji uporabljali kot pogonsko silo. Eden od pogojev za postavitev glažute je bila zadostna površina gozdov, ki jih je zemljiški gospodar dal na razpolago za pogon proizvodnje in je bilo v njih mogoče pridobivati pepeliko in kurivo, pa tudi možnost transporta osnovnih proizvodnih surovin in kasneje izdelkov. Steklarški obrati so bili v začetku odmaknjeni od naselij. Vzrok sta bila bližina surovin in požarna nevarnost.

Glažute so bile videti kot naselbine, kjer se je število zaposlenih povzpelo na več sto. Steklarji so

namreč sloveli kot nomadi, saj so se glede na delovne potrebe selili od steklarne do steklarne. Prihajali so iz srednjeevropskega prostora, predvsem iz avstrijskih dežel, Češke, Bavarske in Šlezije.

Prve glažute na celjskem območju so ustanovljali zemljiški gospodarji ali pa cerkvene ustanove, predvsem samostani. Gozdni redi iz srede 18. stoletja so začeli omejevati rabo lesa za pepeliko in oglje. Marija Terezija je v dvornem dekretu leta 1770 zagrozila s kaznijo vsakomur, ki bi brez dovoljenja postavil železarno, glažuto ali kuhinjo pepelike. Na ta način je hotela zaščititi delovanje fužin, ki so bile v gospodarskem smislu za državo pomembnejše. Konec 18. stoletja je dvorna komora izdala odlok, po katerem je bilo za postavitev glažute potrebno pridobiti dovoljenje gubernija. Že trideseta leta 19. stoletja so prinesla za steklarske obrate številne olajšave.

Po teh uvodnih splošnih poglavjih avtor obravnava delovanje glažut in steklarn po posameznih območjih na Celjskem. Najprej obdela steklarne na območju gospodstva Rogatec, ki so se usmerile na proizvodnjo steklenic za mineralno vodo. Pri opisu posameznih glažut ga zanimajo lastniki, izdelki, vrste stekla, poreklo in število steklarjev. V nekaterih glažutah so se omejili na pihanje preprostejših uporabnih predmetov in pivskega posodja. Ko pa so glažute prerasle v industrijske obrate, so v steklarnah prešli na zahtevnejše tehnike oblikovanja stekla. Izdelke so brusili, gravirali in poslikavali. Avtor podrobno opisuje glažute v osrčju Kozjanskega, pod Lisco in v Jurkloštru. Na vrsti so še steklarne v Svetlem Dolu, pod Svetino, glažute na območju gosposčine Žusem.

Posebej je izpostavljena glažuta v Loki pri Žusmu, ki je pozneje prerasla v steklaro. Potem so obdelane še glažute v Olimju, steklarstvo v Žički kartuziji, v Vitanju in Spodnji Savinjski dolini, predvsem v Ljubovljah. Zelo podrobno avtor predstavi sodobne steklarske obrate v Zagorju ob Savi in v Trbovljah, kjer se proizvodnja ni ohranila. Bogata steklarska tradicija se danes nadaljuje v Hrastniku.

Zelo podrobno se avtor zadrži pri obratovanju naše najbolj znane steklarne pri nas, v Rogaški Slatini. Posebno pozornost posveti Steklarski šoli v Rogatcu, ki je prerasla v zelo uspešen proizvodnji obrat v *Steklarsko novo*, vendar je leta 2009 prenehala z delovanjem.

Avtor navede posamezne vidnejše steklarje v glažutah na Celjskem, med katerimi posebej izpostavi Hieronymusa Hackela, ki je delal kot brusilec stekla v steklarni v Rakovcu.

V zaključku avtor predstavi steklene izdelke iz zbirke pokrajinskega muzeja v Celju v izredno lepi barvni fotografski tehniki. Stekljeni izdelki so predstavljeni v naslednjih skupinah: steklenice, kozarci, kozarci na nogi in kelihi, vrčki, svetica (mnogi lestenci še danes krasijo cerkve na Celjskem) in embalažno steklo (lekarniško in laboratorijsko posodje, steklenice za sodavico in šabeso).

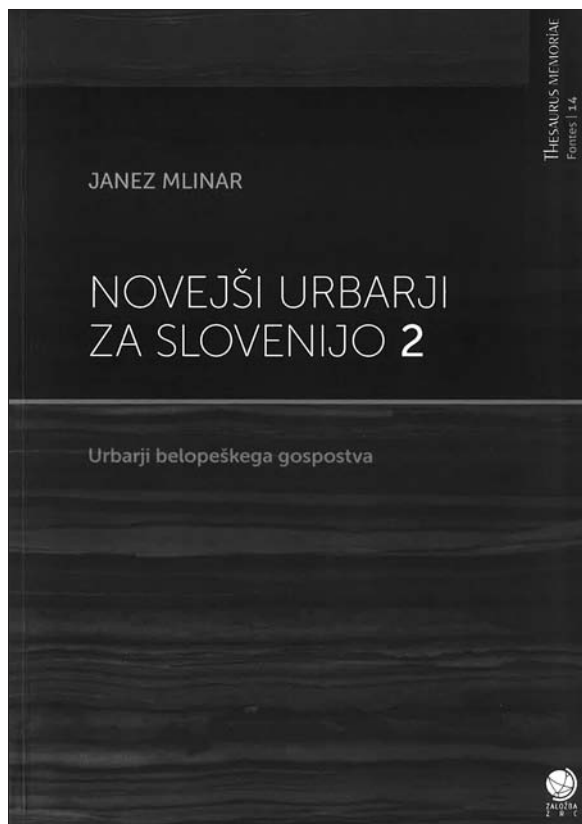
Jože Rataj je v knjigi, ki grafično predstavlja lep dosežek, podal celostno podobo razvoja glažut in steklarn na celjskem območju. Zadovoljila bo tako strokovnjake kot široko bralsko javnost. Knjigi je dodan pregleden spisek uporabljenih virov in literature.

Ignacij Voje

Janez Mlinar: Novejši urbarji za Slovenijo 2. Urbarji belopeškega gospostva. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2018 (Thesaurus memoriae. Fontes 14), 222 strani.

Pri izdajah starejših zgodovinskih virov pravzaprav ni zelo nenavadno, če med izidoma dveh publikacij iz iste serije mine tudi četrto stoletje. Od izida *Urbarjev za Belo krajino in Žumberk*, ki jih je leta 1991 kot prvi zvezek serije *Novejši urbarji za Slovenijo* objavil Dušan Kos, nas loči že 27 let, zato je tem bolj razveseljivo, da je serija, ki se je zdela ugasla, končno oživela, tokrat v prenovljeni podobi in znotraj druge zbirke, a še vedno pri istem izdajatelju, Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU. Poleg številnih drugih vezi povezuje obe izdaji vsaj še ena, ki jo nepozorni uporabnik zlahka prezre. Tako kot je Kos v prvem zvezku pokrtil skrajni slovenski jugovzhod in posegel na današnje tuje državno

ozemlje, v Žumberk, je Janez Mlinar obdelal skrajni slovenski severozahod, obsežno zemljiško gospostvo Bela Peč, katerega sedež je danes prav tako v tujini, v Italiji. Podnaslov njegove izdaje je zato za manj poučenega potencialnega uporabnika morda kar malce premalo poveden. Celo med zgodovinarji se bo našlo nemalo takšnih, ki si s podnaslovom *Urbarji belopeškega gospostva* ne bodo znali pomagati pri geografski umestitvi obravnavanega prostora, dokler se o zgodovinskem razvoju gospostva ne bodo poučili iz Mlinarjeve uvodne študije.

Gospostvo Bela Peč, katerega glavnina je obsegala Zgornjesavsko dolino na severozahodu Gorenjske oziroma Kranjske, njegov sedež pa so pozneje prenesli iz odmaknjene Bele Peči (danes Fusine in Valromana) na Jesenice, je bilo v več ozirih posebnost. Kot specifičnega lahko označimo že njegov nastanek, saj se je gospostvo šele v prvi polovici 15. stoletja pod Celjskimi izločilo iz velikega radovljiškega gospostva. Prvotni sedež je imelo v novozgrajenem, najvišje ležečem gradu slovenskega prostora, nad že obstoječim fužinarskim naseljem, ki je med drugim kot edino od naselij tega tipa pridobilo popolne trške pravice. Do konca 15. stoletja se je gospostvo povsem izoblikovalo kot samostojna gospodarska in upravna enota, katere deželno sodišče se ni omejevalo samo na prostor dežele Kranjske (dobra del meje je na severu in zahodu teklo po kranjsko-koroški deželni meji), ampak se je prek gorskih grebenov spuščalo na primorsko stran v dolino Trente. Pozno nastalega

gradu in gospodstva tudi nikoli niso upravljali ministeriali, temveč od samega začetka oskrbniki. Mlinarjeva obravnava gospodstva in edicija dveh urbarjev, prvega iz leta 1498 in drugega iz leta 1636, se konča s prodajo deželnoknežjega gospodstva (kar je le-to postalo leta 1456 z izumrtjem Celjskih) v zasebne plemiške roke.

Prav specifičnost belopeškega gospodstva, ki je bilo po svoji geografski legi in gospodarski strukturi (razvito rudarstvo in fužinarstvo) bistveno drugačno od drugih gospodstev kranjskega in širšega alpskega prostora, je Janeza Mlinarja privedla k pripravi kritične izdaje dveh njegovih najstarejših ohranjenih urbarjev. Pri tem se je zavestno odpovedal običajni praksi tabelaričnega prikaza vsebine urbarjev, s katero se, kot je pojasnil, zlahka izgubi osnovna povedna vrednost.

Starejši urbar z letnico 1498, ki ga lahko označimo še kot srednjeveškega, je nastal v okviru Maksimilijanove reforme finančne uprave in se ohranil v fondu vicedomskega urada za Kranjsko v Arhivu Republike Slovenije. Mlajši iz leta 1636, nastal ob prodaji gospodstva rodbini Eggenberg, je nasprotno ohranjen v dveh čistopisnih izvodih v zbirki rokopisov Koroškega deželnega arhiva v Celovcu in v pozneje nastalem izvlečku, najdenem v belopeškem gosposčinskem arhivu v osrednji slovenski arhivski ustanovi. V pričujoči objavi so v največji možni meri upoštevana uveljavljena edicijska načela za pripravo tekstokritičnih izdaj tovrstnih besedil. Mlinarjeva izdaja vsebuje v uvodni študiji še obravnavo žitnih, površinskih in preostalih mer, denarnih sistemov ter podložniških obveznosti in dajatev. Nadvse koristen in uporaben je daljši nemški povzetek, umeščen še pred samo edicijo urbarjev in ne šele na konec monografije.

Nemalo truda, premisleka in iznajdljivosti je zahtevalo identificiranje in lociranje toponimov. Zaradi nedvoumnosti je avtor v imenskem in krajevnem kazalu ohranil izvirne oblike osebnih imen, originalne toponime, od katerih jih je peščica morala ostati neidentificiranih, pa je ustrezno opremil s kazalkami k današnjim imenom, tako slovenskim kakor nemškimi in italijanskimi. Dragoceno je stvarno kazalo, v katerem najdemo več specifičnih, drugje malo znanih ali sploh neznanih pojmov.

Mlinarjeva kritična izdaja bo lahko uporabna za zelo različne raziskave, zgodovinske in druge, od jezikoslovnih do geografskih in okoljskih. Odveč bi bilo naštevati, kaj vse prinaša in kakšna vprašanja ji lahko predstavniki posameznih strok zastavijo. Želeti je seveda, da bi v doglednem času – ne šele čez četrto stoletje, ampak po možnosti najpozneje čez četrto stoletje – ugledalo luč sveta tudi nadaljevanje, in sicer objava urbarjev iz druge polovice 17. in iz 18. stoletja, s katero bi podobno kot za belokranjski prostor dobili zaokrožen prikaz še enega obmejnega in nikakor ne nepomembnega dela slovenskega ozemlja v luči urbarjev skozi tri stoletja zgodnjega novega veka. Po-

trebe po takšni ediciji vsekakor obstajajo. Pisec teh vrstic je denimo pogršel pričujočo objavo kolega Janeza Mlinarja vsaj že desetletje, ko se je moral sam prebijal skozi izvornike, četudi samo v zvezi s parcialnimi vprašanji. Povpraševanje po nadaljevanju objave se bo z Mlinarjevim »prvencem« zagotovo močno povečalo tudi med strokovno in ljubiteljsko javnostjo v lokalnem okolju. Zdi se, da naključja niso naključja in da je radovednost javnosti pogosto potešena ob ravno pravšnjem času. Tako najbrž ni slučaj, da je bil prostor Zgornjesavske doline prav v zadnjih letih deležen bolj poglobljenih zgodovinskih raziskav, ki so v glavnem našle mesto v tematski številki *Kronike* iz leta 2016.

Boris Golec

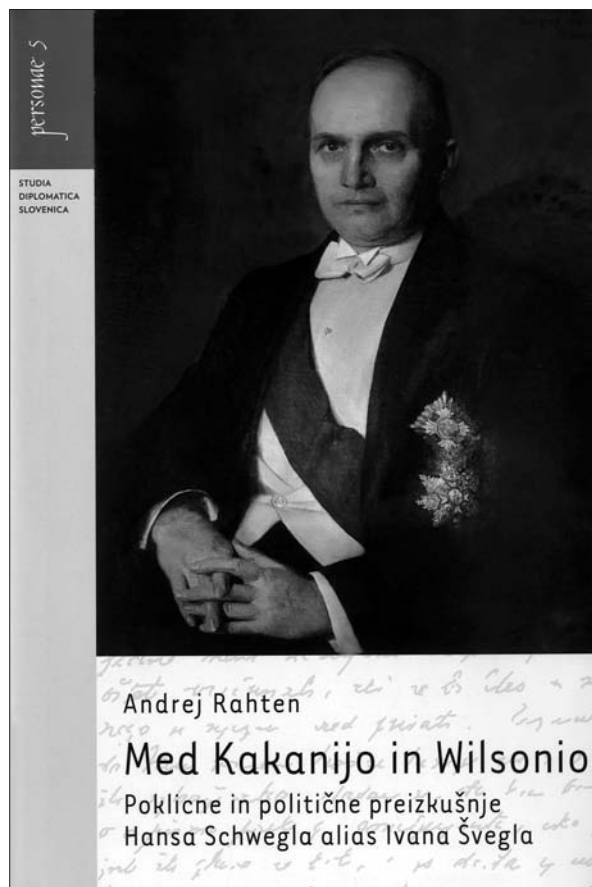

Andrej Rahten: Med Kakanijo in Wilsonio. Poklicne in politične preizkušnje Hansa Schwegla alias Ivana Šveгла. Ljubljana, Celovec, Dunaj: Mohorjeva založba, 2018, 259 strani.

Znanstvena monografija slovenskega zgodovinarja in diplomata Andreja Rahtena obravnava življenje in delo slovenskega avstro-ogrskega konzula in generalnega konzula v ZDA in Kanadi, člana podpernega štaba slovenskega dela delegacije Kraljevine SHS na Pariški mirovni konferenci 1919, jugoslovanskega parlamentarca, člana jugoslovanske kraljeve vlade in jugoslovanskega poslanika v Argentini Hansa Schwegla oz. Ivana Šveгла. Monografija je razdeljena na relativno kratkih petnajst poglavij.

V prvem poglavju avtor predstavi zadnja desetletja »Kakanije« – Avstro-Ogrske monarhije. V drugem poglavju predstavi rod, otroštvo in prva leta življenja Hansa Schwegla. Hkrati opiše tudi življenje in delo njegovega strica Josefa Schwegla. Sorodstvene vezi so igrale pomembno vlogo pri vključitvi mladega Hansa Schwegla na šolanje na Dunaju na ustreznih pripravljavnih za avstrijske diplomate in ostale visoke položaje v Habsburški monarhiji.

V naslednjem poglavju se avtor posveti delu diplomata Schwegla v njegovem prvem obdobju v ZDA. Nato v petem poglavju predstavi njegovo delo v Winnipegu v Kanadi, kjer na podlagi arhivskih virov zajame vse njegove prepire in težave na tem delovnem mestu znotraj diplomatskih krogov Habsburške monarhije. V šestem poglavju z značilnim naslovom »Stavkokaz v Koloradu« predstavi Schweglovo delo kot konzula v Denverju. V poglavju o vojnih izzivih se posveti dejavnosti habsburške diplomacije v ZDA in Schweglovi vlogi pri tem. Podrobno opiše primer diplomatskih predstavnikov poslanikov

ZDA v času tik pred prvo svetovno vojno in v času same vojne. Zanimiv je tudi avtorjev prikaz dejavnosti Konstantina Dumbe, avstro-ogrškega poslanika v ZDA, vključno s škandalom, ki ga je odnesel s položaja. Značilno za prvi del monografije, ki obravnava Schweglove dejavnosti pred prvo svetovno vojno in med njo, je opiranje na arhivske vire dunajskih diplomatskih arhivov pa tudi poznavanje ozadij zgodovine posameznih pokrajin in držav, v katerih je Schwegel deloval.

V osmem poglavju avtor nadaljuje s Schweglovim življenjem po koncu prve svetovne vojne oz. po koncu njegove kariere avstro-ogrškega diplomata. V tem času si je Schwegel pričel urejati svoje posestvo, ki ga je po predsedniku ZDA Woodrowu Wilsonu poimenoval »Wilsonia«. Zanimivo in polno novih spoznanj je poglavje o Schweglovem delovanju na Pariški mirovni konferenci, kjer avtor opiše njegovo aktivno vlogo pri pridobivanju stikov slovenskih delegatov na konferenci z ameriško delegacijo oz. celo s samim ameriškim predsednikom Wilsonom. Nato v desetem poglavju predstavi še razmere v novi jugoslovanski državi.

V enajstem, dvanajstem in trinajstem poglavju avtor opiše Šveglovo pot od poslanca jugoslovanskega parlamenta, izvoljenega na Radičevi listi, do člana kraljeve jugoslovanske vlade in poslanika v Argentini. Tu se v prvi vrsti opira na njegov dnevnik, hkrati

pa tudi na poznavanje diplomatskih dejavnosti. Po upokojitvi se je Švegel vrnil na svojo posest »Wilsonio«, ki je doživela svoj propad v času komunistične Jugoslavije po drugi svetovni vojni.

Delo Andreja Rahtena predstavlja pomemben prispevek ne le k poznavanju življenja in dela doslej v zainteresirani javnosti relativno nepoznanega avstro-ogrškega in jugoslovanskega diplomata, ampak tudi k določenim aspektom in vprašanjem zgodovine konca 19. in prve polovice 20. stoletja na slovenskih tleh.

Matjaž Klemenčič

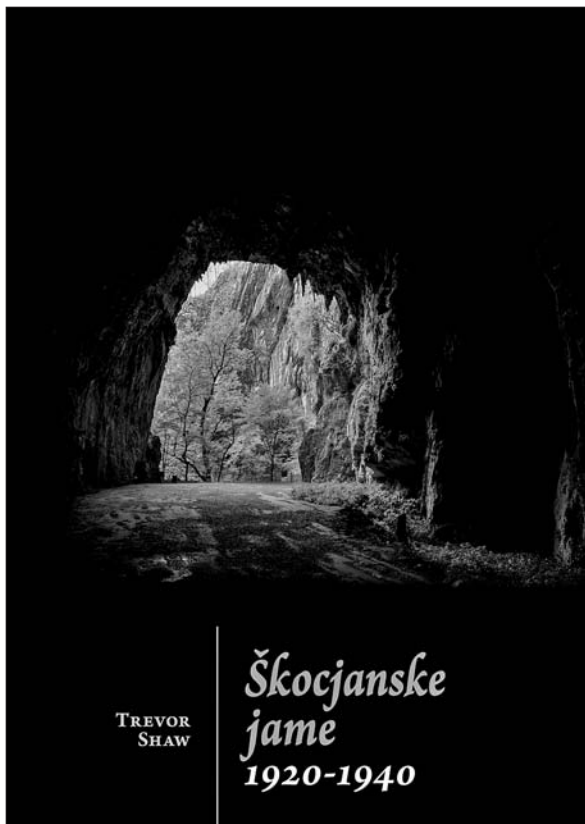

Trevor Shaw: Škocjanske jame 1920–1940. Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 2018, 185 strani.

Najnovejše monografsko delo izpod peresa Trevorja Shawa, dolgoletnega raziskovalca Krasa (krasa), častnega člana Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU, prihaja kot zelo dobrodošlo delo. Obravnava raziskovalnih podvigov, spodbujanja in promocije turističnega razvoja ter vodenja jam med obema svetovnimima vojnima, ko so prešle pod italijansko upravo, je do sedaj ostala večinoma še neraziskana tema.

Dela Trevorja Shawa, in pričujoče ni izjema, odlikujejo pester nabor še neobjavljenega arhivskega, dokumentarnega in slikovnega gradiva, zlasti arhiva jamskih odsekov planinskih društev, raziskovalnih klubov in turistično promocijskih publikacij iz medvojnega obdobja. Avtor je zbral vire italijanskih upraviteljev jam, dostop do široke palete gradiv pa mu omogočajo tudi osebna poznanstva. Stalnica Shawovih publikacij so tudi bogate (še neobjavljene) ilustracije, fotografsko gradivo, načrti, tabele s ceniki in statistiko obiska, skice in zemljevidi, ki nedvomno obogatijo delo.

Avtor v uvodnih mislih izpostavi, da gre pri knjigi za »zapolnitev vakuma« o objavah o Škocjanskih jamah v obdobju 1920–1940. V uvodnem delu se na kratko posveti predstavitvi jamskega sistema, zgodovini raziskav in obiska do leta 1920, nato oriše lastniško strukturo jam po drugi svetovni vojni. Uvod tako sintetizira čas pred osrednjim obdobjem raziskave, ki se mu posveča, in po njem. Razprava o obravnavanem obdobju se začne v drugem poglavju, kjer se avtor posveti težavam, ki so nastopile s »spremembo nacionalne« oziroma boljše rečeno politične oblasti na območju jam. Nova, to je italijanska oblast, se je morala soočiti ne zgolj z drugačnimi pravnimi in administrativnimi strukturami, temveč tudi z zanemarjenostjo jame zaradi štiriletne vojne, ki je zaznamovala tudi to območje. Jamo so tako ponovno odprli leta 1923 (za obiskovalce uradno šele čez dve leti).

V naslednjih poglavjih se Shaw posveti procesom postopnega spreminjanja lastniške strukture, prehoda in prenosa upravljanja jam, uradnem preimenovanju (od 1931 »Le grotte del Timavo a S. Canziano«, str. 47), poti in dvoran ter njihovi turistični ureditvi. Kljub napetim razmeram ob spremembi politične strukture na državni ravni in napetostim med nekdanjimi (ki se niso povsem umaknili) in novimi upravitelji pa je novo vodstvo le nadaljevalo z modernizacijo, urejanjem poti v jami in okoli nje, gradnjo novih mostov in prehoda. Tu se je seveda kazal tudi problem *italijanskosti* oziroma italijanskega značaja vzhodne province, ki jo je bilo potrebno na tem območju vzpostaviti, utrditi. Temu se Shaw posveti pri obravnavi problematike prehoda upravne strukture v jamah (str. 18–19) in ključnih akterjev vodenja jam v tem obdobju (dr. Carlo Chersi, SAG; Eugenio Boegan, speleolog, predsednik jamskega odseka). Pri tem je pomembno, da avtor zavrže pretekle teze o »nasilnem« prenosu upravljanja oziroma prevzemu s strani italijanskega planinskega društva, saj je šlo pri prenosu za obojestranski dogovor. Novi upravitelj, ki je od prejšnjega prevzel tudi arhivsko gradivo nemško-avstrijskega planinskega društva (knjižnico, razglednice), je za prevzem plačal dogovorjeno ceno. S tem prenosom upravljanja pa se problemi pravne narave še niso zaključili. Šele leta 1931 je prišlo do formalnega dogovora med županom občine Divača in predsednikom italijanskega planinskega društva (SAG CAI), s podpisom pogodbe med svetom ome-

njene občine in planinskim društvom. Občina si je torej lastila pravico do trženja jam na svojem območju, čeprav lastništvo nad jamami ni bilo urejeno.

Nova administracija, italijansko planinsko društvo (SAG CAI), se je soočala s številnimi izzivi. Poleg potrebe po infrastrukturnih izboljšavah in turistični promociji se je društvo spopadalo s pomanjkanjem finančnih sredstev. Uprava je načrtovala več investicijskih projektov, ki pa niso bili uresničeni (elektrifikacija jame, dvigalo, Foucaultovo nihalo). Shaw v tem delu pokaže še neobjavljene dokumente o omenjenih projektih, do katerih je pridobil pravico do vpogleda in objave (skice, načrti arhiva Commissione Grotte Sag) (poglavje 3).

Prvim težkim letom je sledilo obdobje razcveta, kar se je udejanjilo zlasti v 30-ih letih, z namenom povečanja turističnega obiska, česar so se nadejali s primerno ureditvijo infrastrukture (dostopnosti), z obnovo obstoječih in gradnjo novih poti, gradnjo novih mostov in zamenjavo obstoječih. Pomembno izboljšavo je predstavljala ureditev »krožne poti«, imenovane »Strada del Littorio«, kar pomeni, da se obiskovalcu ni bilo treba vračati po isti poti. V drugi polovici 30-ih let pa se je pozornost usmerila na speleološke raziskave, z vidnimi imeni kot Carlo Finocchiaro, Saverio Luciano Medeot in Giulio Perotti (str. 59) ter na področju speleobotanike (Avstrijec dr. Friedrich Morton). Turistični vidik torej ni edini, ki mu Shaw namenja pozornost, saj se posveti tudi raziskavam, ki so jih na začetku 20-ih let vodili še člani nemško-avstrijskega planinskega društva (brata Oedl, Poldi Fuhrich) skupaj z domačini (dva Cerkvnikova in Delez). Posebej velja na tem mestu izpostaviti Poldi Fuhrich, ki je najverjetneje prva ženska, ki je aktivno sodelovala pri zahtevnih raziskavah v podzemlju. Pri tem Shaw izpostavi vlogo oziroma vključenost žensk v posamezna društva. Primorska sekcija nemško-avstrijskega planinskega društva je – za razliko od večine tedanjih društev, ki niso sprejemale žensk – njihovo vključitev dovoljevala, vendar niso smele sodelovati v raziskovalnih odpravah oziroma se je do konca prve svetovne vojne to dogajalo bolj redko. Raziskave omenjene skupine so potekale do Mrtevga jezera, pri čemur je Shaw objavil dele Oedlove doktorske disertacije iz leta 1924 (ki pa ni doživela knjižne objave). V naslednjih poglavjih je pozornost posvetil italijanskim speleologom in njihovim raziskavam jam, kjer besedilo ponovno popestri z izsledki poročil in časopisnih člankov (Perezova nesreča 1922, Bertarellijeve raziskave skupaj z Boeganom, Beramom, Gariboldijem in slovenskimi vodniki 1923).

V zadnjih dveh poglavjih (9. in 10.) se avtor posveti podobam jam (kot so makete, slike in fotografije) ter poštnemu sistemu in razglednicam. Omenjeno gradivo je, kakor opozori sam Shaw, zelo povedno, velikokrat bolj kot pisana beseda. Razglednice so nenazadnje predstavljale »okno v svet« Škocjanskih

jam, saj »tako razglednice kot poštni urad so pripomogli k ozaveščanju ljudi o pomenu in posebnosti jam, ter jamam hkrati zagotavljali tudi reklamo« (str. 167 slovenski povzetek).

Knjigi so dodani še priloga oziroma zelo koristen slovarček italijanskih, nemških in slovenskih poimenovanj posameznih delov jam, seznam uporabljenih virov ter daljši povzetek v slovenskem in italijanskem jeziku.

Knjiga je delo, ki zapolnjuje vrzel med objavami o Škocjanskih jamah, in sicer v pomembnem in prelomnem obdobju, ko te po uspešni fazi raziskovanja in turističnega razvoja po letu 1885 doživljajo pomembne premike. V slovenskem zgodovinopisju se še ni posvečalo zadostne pozornosti ekonomskim, kulturnim, socialnim in nenazadnje naravoslovnim aspektom razvoja v medvojnem obdobju, to je času, ko je bil primorski prostor sestavni del Kraljevine Italije. Tako je tudi raziskovanje razvoja jamarstva, raziskav planinskih društev in nenazadnje jamskega turizma ostalo prezrto. Zlasti področje turističnega razvoja je v slovenskem zgodovinopisju precej zanemarjeno, čeprav gre za prelomno obdobje v razvoju te dejavnosti, saj je ravno po koncu prve svetovne vojne turizem postopoma postajal družbeno dostopnejši. V vseh omenjenih kontekstih je Shawovo delo dobrodošlo.

Delo *Škocjanske jame 1920–1940* prinaša nova spoznanja o razvoju in vodenju Škocjanskih jam v času, ko so prešle iz ene – precej uspešne – upravljavske strukture v drugo. Avtor uporabi še neobjavljeno gradivo, ki pokaže drugačno sliko prehoda administracije iz avstrijske v italijansko in preseže do sedaj uveljavljene in pogosto pavšalne interpretacije o agresivnem prevzemu jam s strani novih oblasti. Shaw nastopa tudi tu z distance, kar mu omogoča njegova »nevpletenost« in »neobremenjenost« s političnim dogajanjem na tem območju med obema svetovnjima vojnama.

Petra Kavrečič

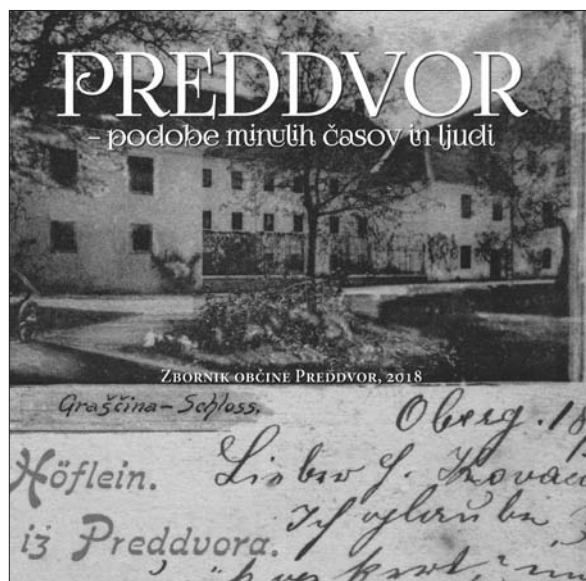

Preddvor – podobe minulih časov in ljudi
(ur. Miloš Ekar, Jure Volčjak, Vladimir Žumer). Preddvor: Občina, 2018, 420 strani.

Preddvorska občina je prvi zbornik, v katerem je predstavila sebe in svojo zgodovino, izdala že leta 1999. Naslovili so ga *Preddvor v času in prostoru*. Po skoraj dvajsetih letih so pristojni presodili, da je čas za izpolnitev obljube, dane ob izidu prvega zbornika, ter izdali novega, v katerem naj bi avtorji člankov objavili nova spoznanja o domačem prostoru. Tudi tokrat je uredniško delo prevzela skupina domačih strokovnjakov, k sodelovanju pa poleg domačih po-

vabila še nekaj drugih avtorjev. Skrbni izbiri avtorjev gre zahvala, da lahko med podobnimi zborniki slovenskih občin zbornike občine Preddvor po kvaliteti člankov uvrstimo na dokaj visoko mesto. Občine pa tudi nekateri gospodarski subjekti namreč podobne knjige izdajajo v prvi vrsti za potrebe reklame in/ali poslovnih daril. Ko pa je namen izdaje tovrstnih knjig predvsem reklama ali predstavitev, je temu prilagojen tudi način pisanja, ciljna publika pa je običajno glede strokovnih vprašanj nekoliko manj zahtevna. To se običajno pozna tudi pri kvaliteti člankov. Zaradi takšne politike je knjige tudi težje kupiti, saj izdajatelj večinoma ne razpolaga z razvejano trgovsko mrežo, obstoječih v lasti drugih gospodarskih subjektov pa iz nepojasnjenih razlogov tudi ne izrabi. Kot je bilo že omenjeno, zborniki občine Preddvor ne sledijo takšnim scenarijem.

Čeprav predstavitev knjige v strokovnem periodičnem tisku ni namenjena obnovi njene vsebine, je vendarle treba omeniti, kaj v njej pravzaprav najdemo. V uvodnem nagovoru je preddvorski župan Marjan Zadnikar zbornik označil ne le kot izkaznico kraja, pač pa tudi kot pomemben delček v mozaiku razkrivanja in ohranjanja krajevne zgodovine, ki je, čeprav za nekatere marsikdaj manj zanimiva, pomemben sestavni del identitete, samozavesti in dragocenih zgodovinskih podatkov, ki bi jih sicer sčasoma prekril prah pozabe. V občinski kroniki je Vladimir Žumer v časovnem zaporedju od njenega nastanka leta 1994 pa do konca 2017 nanizal pomembnejše dogodke in okvirne podatke o občini. Kot enega od pomembnejših dogodkov je izpostavil referendum o ustanovitvi občine Jezerško, saj se je delovanje preddvorske občine moralo prilagoditi njeni odcepitvi. Referendum leta 1998 je precej zmanjšal tako površino kakor število prebivalcev občine Preddvor, kljub temu pa je občina Preddvor Jezerjane v njihovi želji ves čas močno podpirala.

Prvi znanstveni članek v zborniku je prispevek Toneta Krampača Župnija Preddvor v prvem popisu prebivalstva iz leta 1754. Avtor je v njem analiziral splošne značilnosti popisa, iz katerega je poleg števila in spola prebivalcev mogoče razbrati še npr. njihovo socialno strukturo, poklice oz. načine preživljanja, nato pa objavil prevedeni prepis popisa prebivalcev župnije Preddvor. Pri tem bralca preseneti, da nikjer v popisu niso navedeni poklici, ki bi nakazovali pomoč tovarnikom in pohodnikom skozi dolino reke Kokre proti Koroški. Dejstvo je, da je bila pot ob Kokri poleg ljubeljske ceste ena pomembnejših povezav Kranjske s Koroško, vendar zahtevna in ponekod težavna, posebej v zimskih mesecih pa tudi neugodna. Ker leži Preddvor pred vhomom v prehodno dolino, bi bilo pričakovati, da bodo imeli kmetje doma več živine za pomoč pri tovorjenju ali pripravljanje po strmih klancih, drugi pa bi morda opravljali katero od obrti, s katero bi tovarnikom in pohodnikom ponudili prenočišče ali hrano ter pijačo. Konec koncev je to za kmete pomenilo možnost dodatnega zaslužka, ki so jo vsepovsod poskušali čim bolj izkoristiti.

Nikoli popolnoma izčrpano gradivo franciscejskega katastra, nastalega v dvajsetih letih 19. stoletja, je za katastrsko občino Preddvor predstavila Polona Zalokar. Prevedla je prvi del cenilnega elaborata, ki prinaša topografske podatke o omenjenem območju, število prebivalstva po spolu, način preživljanja, prehrano, povezanost območja z ostalim svetom, bivalno kulturo ljudi, njihove hiše, gospodarske obrate in podobno, v nadaljevanju pa kratko povzela klasifikacijo zemljišč glede na kvaliteto zemlje oz. njen donos in preračun le-tega v denar ter izračun višine davka.

Območje Preddvora, kjer rob kranjske ravnine preko valovitega gričevnatega sveta prehaja v Kamniško-Savinjske Alpe, je bilo prav zaradi svoje lege vedno zanimivo. Zemljišče je bilo relativno rodovitno, kot pregled kmečkih obveznosti tukajšnjih kmetov do zemljiških gospodov pa je nastalo več urbarjev, ki jih danes hrani Arhiv Republike Slovenije. Lilijana Žnidaršič Golec se je v svojem članku osredotočila na urbarje graščine Turn pod Novim gradom. Meni, da je med njimi najbolj zanimiv tisti, ki ga je dal sestaviti Jurij Sigmund baron Egkh spomladi 1677, ko je turnsko zemljiško gospostvo prodal Adamu Dinzlu pl. Angerburgu.

Peripetije okoli delovanja šole v Preddvoru je v svojem članku predstavil Jure Volčjak in na osnovi novoodkritih zapisov ovrgel nekatere, v preteklosti zapisane trditve. V graščini Preddvor naj bi prvi šolski pouk potekal že v 17. stoletju, ko so bili njeni lastniki stiški menihi. Šolo, namenjeno vsem otrokom, pa so v Preddvoru ustanovili v 18. stoletju, ko je cesarica Marija Terezija s sprejetjem splošnega šolskega reda predpisala splošno šolsko obveznost za vse otroke med 6. in 12. letom starosti. Šola je za kraj in prebivalstvo predstavljala pomembno pridobitev, čeprav je dolgo časa vsi niso sprejemali z odprtimi rokami. Po-

leg stroška, ki ga je predstavljala šolnina, so bili otroci na kmetijah pomembna delovna moč, in čeprav je bil šolski koledar prilagojen poljskim opravilom, se tudi njihovi siceršnji pomoči marsikdo ni bil pripravljen odpovedati. Ker je bilo financiranje glavnih šol in trivialk prepuščeno lokalnim oblastem, šola nikakor ni mogla zagotoviti ustreznih prostorov za pouk in dobre materialne podlage učiteljev. Zaradi slabega odnosa domačega prebivalstva do učiteljev se ti v Preddvoru niso dobro počutili in menjave na učiteljskih mestih so bile pogoste. Zapletene šolske razmere v Preddvoru so se začele izboljševati šele v sredini 19. stoletja, ko je v Preddvor kot kaplan prišel Lovro Pintar.

Preddvorski fari v času prve svetovne vojne se je posvetil Miha Šimac. Za časovna mejnika svojega članka je določil leto 1913, ko je bil v Preddvoru v sklopu birmovanja na obisku škof Jeglič, konec obravnavanega obdobja pa predstavlja konec prve svetovne vojne, v katero so bili tako ali drugače vpeti tudi preddvorski farani. Kakor drugod je preddvorsko prebivalstvo moralo upoštevati ukrepe države v vojnem stanju, k temu pa sta se pridružila tudi strah in skrb za lastno družino. Umik vojaštva ob koncu prve svetovne vojne je območje Preddvora nekoliko zaobšel, so se pa nekateri domačih fantje znašli v bojnih vrstah borcev za severno mejo.

Območje Preddvora je bilo z grajskimi poslopji zelo bogato, saj na relativno malem območju stojijo kar štiri. V zborniku sta njihovi zgodovini, stavbni zgodovini, restavriranju in iskanju njihove nove namembnosti posvečena naslednja dva članka. Blizu druga drugi stoječi graščini Turn in Hrib je obravnavala Nika Leben. Glede na pomembnost je avtorica graščini Turn pripisala prvo mesto, kar je delno utemeljila z udejstvovanjem družine Urbančič in delom Josipa Žontarja, ki so poskrbeli, da se je o turnski graščini ohranilo veliko več arhivskega gradiva kakor o ostalih. Turn stoji pod razvalinami tretjega tukajšnjega gradu Novi grad, imenovanega tudi Novi grad nad Potočami ali Pusti grad. Ta naj bi bil porušen v potresu leta 1511, ki je bil usoden za mnoga grajska poslopja na Kranjskem. Graščina Turn je zaradi nekdanjih prebivalcev zapisana tudi v slovensko literarno zgodovino, saj je bila tu doma prva slovenska literarna ustvarjalka, pesnica Josipina Urbančič Turnograjška. Ker v gradu že dolgo domuje dom za starejše občane, so morali novi namembnosti prilagoditi tudi notranjo razporeditev prostorov. Sosednji, nekoliko vzhodnejše stoječi grad Hrib je bil sprva del turnske posesti, v samostojno imenje pa naj bi se oblikoval v 16. stoletju. Graščina je prav tako kakor Turn razglašena za kulturni spomenik lokalnega pomena. Med njegovimi nekdanjimi lastniki najdemo Polidorja Montagnana, v 19. stoletju pa jo je kupil dr. Anton Fuchs, fužinar v Kokri. Po družini Fuchs so grad poimenovali Fuchsova graščina. Po drugi svetovni vojni so bili v gradu Hrib nameščeni tuberkulozni bolniki z Golnika, leta 1965 pa je bil preurejen v hotel.

Četrto graščino, graščino Preddvor, ki je bila kot graščina Dvor najprej postojanka cistercijanov iz Ve-trinja, nato pa stiških menihov, ki so jo preuredili v samostan za bolne in ostarele menihe, je obravnavala Tina Pušnik. Kraj je po njihovem dvoru dobil ime, saj je začel rasti »pred dvorom«, prvič pa je bil listinsko omenjen že leta 1147. Grajsko poslopje stoji sredi kraja tik ob župnijski cerkvi. Nekoč je bilo v njem upravno središče kraja, skozi čas pa je služilo še mnogim drugim namenom. Med drugim naj bi bil v njem poleg šole nekaj časa sanatorij oz. klimatsko zdravilišče, med drugo svetovno vojno pa so stavbo zavzeli nemški vojaki in jo preuredili v delovno taborišče za nemška in avstrijska dekleta, ki so pomagala pri kmetih v Preddvoru in okolici. Po vojni so v njej najprej bivale sirote iz Bosne in Hrvaške, od leta 1974 pa je v dvorcu deloval Vzgojni zavod za osnovnošolsko mladino. Od izselitve zavoda leta 2000 je poslopje prazno. Njegova obnova, povezava s parkom in seveda dodelitev ustrezne namembnosti, s čimer konzervatorji predvidevajo različne vsebine javnega značaja, bi po mnenju avtorice članka prebivalcem kraja nudila kakovostnejše življenjsko okolje. Sicer pa so danes vsa preddvorska grajska poslopja potrebna obnove, vendar občina stroškov zanjo nikakor ne more zagotoviti sama.

Kakor drugod po Avstro-Ogrski je tudi v Preddvoru večina cerkvenih zvonov postala žrtev prve svetovne vojne. Po vojni so praznino zaradi odzema bronastih zvonov večinoma zapolnili z nakupom jeklenih, te pa so kasneje le ponekod znova uspeli zamenjati z bronastimi. Avtor članka o preddvorskih zvonovih Matjaž Ambrožič ugotavlja še, da so zvonove v nuji, ker so potrebovali denar za kaj drugega, včasih tudi prodali, obstoječi zvonovi pa ponekod še danes niso pravilno uglaseni.

Miha Preinfalk je predstavil družino Dinzl pl. Angerburg. Adama Dinzla je življenjska pot na Kranjsko zanesla iz Tirolske. Leta 1677 je od baronov Egkh-Hungerspach kupil grad Turn in ga temeljito prezidal. Dinzli so se na Kranjskem zasidrali za nekaj več kot stoletje, članek pa dopolnjuje družinski rodovnik.

Medvojno obdobje je v Preddvoru močno zaznamoval Franc Dolenc, ki je od dedičev fužinarja Antona Fuchsa kupil grad Hrib, njemu pripadajoče gozdove, kmetijske površine in žago. Po besedah avtorice njemu posvečenega članka Marjane Žibert je veljal za skrbnega gospodarja gozdov, ki jih je po poseku načrtno pogozdoval, bil zavezan sokolstvu in planinstvu ter bil mecen slovenskim impresionističnim umetnikom. Skupaj z veleposestnikom Stan- kom Heinricharjem sta leta 1929 kupila zanemarjen in prazen grad in posestvo Brdo pri Kranju in ga leta 1935 prodala knezu Pavlu Karadorđeviću. Franc Dolenc je z denarjem od prodaje rešil delovna mesta na svojih žagah v Preddvoru in Škofji Loki v času go- spodarske krize.

Seveda se zbornik tudi tokrat ni mogel izogniti že omenjeni Josipini Urbančič Turnograjski, čeprav je samostojni članek o njej prinesel že prvi preddvorski zbornik. Tokrat je o njej pisala Marija Delavec Touhami, ki je avtorica več člankov in knjig o mladi literatki. Da Josipino prebivalci Preddvora še danes zelo spoštujejo, je občina pokazala s tem, da je dan njene prezgodnje smrti izbrala za svoj občinski pra- znik.

Andreja Klasinc Škofljanec, avtorica članka o za- nimivi življenjski poti dr. Janeza Arneža, še enega po- membnega Slovenca s koreninami v Preddvoru, sicer skrbi za arhivsko gradivo ustanove Studia slovenica. Janez Arnež, dr. ekonomije in nekdanji predavatelj na St. Joseph's College v New Yorku, je namreč leta 1957 skupaj z Erikom Kovačičem in Valentinom Le- skovškom ustanovil omenjeno ustanovo, katere glav- ni cilj je zbiranje arhivskega gradiva, časopisov, knjig in drugih publikacij Slovencev v tujini ter njihovo predstavljanje domači in tuji javnosti. Po desetletjih zbiranja gradiva hrani Studia slovenica, ki ima danes sedež v prostorih Zavoda sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano, preko 1250 škatel arhivskega gradiva, najpopolnejšo zbirko slovenskega izseljenskega časo- pisja in slovenskih knjig, izdanih zunaj meja Sloveni- je, ter zbirko del slovenskih umetnikov, ki so delovali zunaj meja domovine.

O dr. Francu Knificu, ki je bil do konca druge svetovne vojne med osrednjimi osebnostmi redovne skupnosti salezijancev na Slovenskem, voditelj več njihovih ustanov na Slovenskem in Hrvaškem, pi- sec različnih del predvsem s teološkega področja in organizator teološkega izobraževanja za člane redov- ne skupnosti, doma pa je bil iz Tupalič, je pisal Bog- dan Kolar. Še enemu duhovniku, ki je deloval tudi v preddvorski fari ter imel v za duhovnike trdih časih po koncu druge svetovne vojne veliko težav, pa se je posvetil Jure Volčjak.

Območje Preddvora v velikem deležu prekriva gozd, ki je nekdam ljudem na južnem pobočju Storži- ča omogočal preživetje. Gospodarjenju z gozdovi se je posvetil Tomaž Polajnar, njegov prispevek pa poleg gospodarske vloge gozda nekdam osvetljuje tudi nje- gov prispevek h kulturni dediščini teh vasi.

Predzadnji članek v zborniku, ki ga je pripravil Slavko Prezelj, je namenjen prikazu »snarjenja«, več- stoletnemu pridobivanju sena na strmih pobočjih gora nad Preddvorom. Seno za krmo živali so si si- cer za zimske mesece v strmih in težko dostopnem terenu, od koder so ga na različne načine pritovorili na svoja dvorišča, pripravljali tudi drugod v krajih pod visokimi gorami, vendar ga pod tem imenom poznajo samo na območju Preddvora. Nedvomno je snarjenje sodilo med najtežja kmečka opravila, ker so bili pogoji za košnjo na strmih pobočjih in spravilo sena v dolino zelo zahtevni. Kljub temu so to delo opravljali še v ne tako daljni preteklosti, saj je revnej- šemu prebivalstvu omogočilo ohranjanje števila živali

v domačem hlevu, preživetje družin pod Storžičem, Zaplato in Potoško goro pa je bilo lažje.

Zadnji članek v zborniku je pripravil Miha Šimac, ki je v Pokrajinskem arhivu Maribor, kjer se hrani arhivsko gradivo mariborske kaznilnice, odkril tudi take spise, ki se nanašajo na prebivalce preddvorske občine. O nekaterih primerih hudodelstva, ki so med ljudmi posebej glasno odmevali, se je razpisalo takratno časopisje. Avtor je v prvem delu članka predstavil orožništvo na splošno in orožniško postajo v Preddvoru, kazenski zakonik, ki je urejal to področje življenja, nato pa omenil nekaj vpisov iz občinskega kazenskega zapisnika. Med njimi je poiskal primere zločinov oz. kaznjencev iz območja Preddvora, ki so kazen prestajali v leta 1889 dograjeni mariborski kaznilnici.

Zbornik se zaključuje s seznamom avtorjev člankov. Kot v vseh podobnih zbornikih je kvaliteta člankov tudi v drugem preddvorskem zborniku različna. Medtem ko so v nekaterih člankih utemeljitve tez natančne in dobro argumentirane, se drugi avtorji pri svojih trditvah sklicujejo le na ozek nabor literature. Prav tako ponekod zmotijo citati nahajališč pri sicer kvalitetnih in dobro izbranih fotografijah, saj je težko razbrati nosilca avtorske pravice, ki je dandanes postala pomembna pravna kategorija pri objavljanju arhivskega in fotografskega gradiva. Pohvalno pa je, da se je uredniški odbor odločil za podoben knjižni format, kot je bil format prvega zbornika, in knjigi zdaj predstavljata njegovo prvo in drugo številko oz. videti je, kot da predstavljata začetek niza periodičnih izdaj. In ker prvi dve knjigi ponujata veliko zanimivega branja, strokovni javnosti pa pojasnjujeta in po drugi strani odpirata vedno nova vprašanja, se nadajamo, da nas bodo občani Preddvora čez nekaj let razveselili z novim zbornikom in novimi spoznanji.

Alenka Kacičnik Gabrič

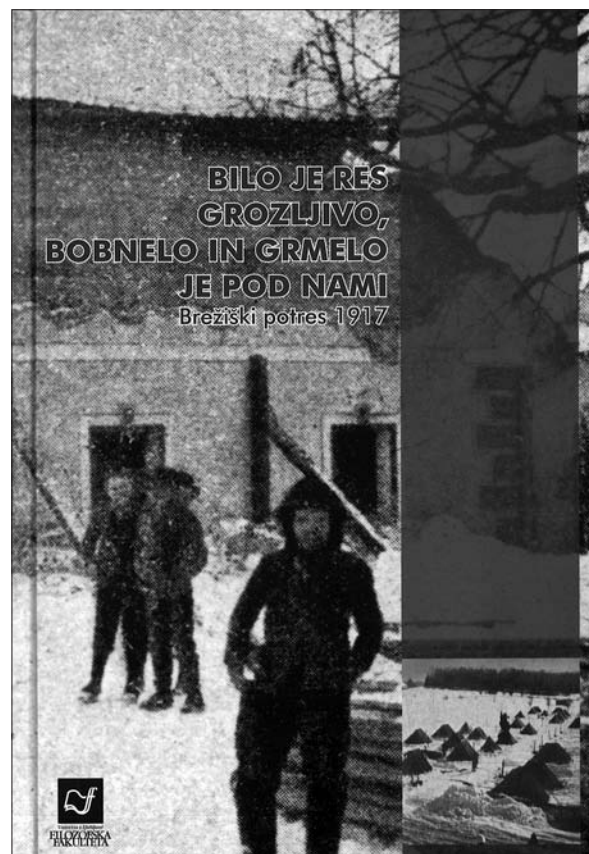

Bilo je res grozljivo, bobnelo in grmelno je pod nami: brežiški potres 1917 (avtorja študij Dušan Nečak in Ina Cecić; uredil Jože Škofljanec). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018 (Zbirka Brežiške študije; 5), 582 strani.

Naslov za 5. številko Brežiških študij so si avtorji izposodili iz pričevanja Brežičanke Mile Predanič o potresu, ki se je zgodil 29. januarja 1917 z epicentrom v Brežicah oz. njegovi najbližji okolici in je tudi tema najnovejše knjige Brežiških študij. Tematika je tokrat nekoliko drugačna, kot smo je sicer v zgodovinarskih knjigah vajeni, vendar je tudi to sestavni del življenja na našem planetu. In kljub temu da se do določene mere večina med nami zaveda, da je ob-

močje Republike Slovenije potresno precej dejavno, se na podoben način potresne tematike ni lotil še noben slovenski zgodovinar. Vzroki za to so različni, glavno pa je pomanjkanje zgodovinskih virov, v katerih najdemo le redke zabeležke o potresih, pa še ti se večinoma omejujejo na materialno škodo. Eno od potresno bolj dejavnih območij v Sloveniji je spodnje Posavje, kjer se po podatkih meritev tla vsako leto večkrat zatresejo.

Brežiški potres leta 1917 se je zgodil v času prve svetovne vojne, ki se je že nagnila v drugo polovico, zato so bile mnoge družine brez svojih moških članov, pomanjkanje in stiska med ljudmi pa sta bili še toliko večji. Mesto z gradom je bilo močno prizadeto, veliko škode pa so utrpela tudi nekatera druga naselja Krško-Brežiškega polja in Gorjancev na obeh straneh kranjsko-štajerske deželne meje. V potresu sta dva človeka umrla, več ljudi pa je bilo ranjenih. Tedanja vojska in brežiška bolnišnica sta pomagali prebivalcem, ki so morali zapustiti svoje domove in se naseliti pri sorodnikih, ki so imeli več sreče in so njihova stanovanjska poslopja zdržala potresne sunke, ali pa so jih nastanili v železniških vagonih, pripravljenih za tiste, ki niso imeli kam. Potres se je namreč zgodil sredi zelo mrzle zime, o potresni katastrofi, žrtvah, porušeni domovih, pogrešani živini, obisku nadvojvode Maxa na prizadetem območju in selitvi bolnikov iz brežiške bolnišnice v Zagreb, Celje in Maribor pa so pisali mnogi takratni časopisi.

Brežičani so se dogajanja ob potresu ob 100. obletnici spomnili in priredili priložnostni simpozij, v novi številki Brežiških študij pa objavili tam predstavljeni študiji prof. dr. Dušana Nečaka in ing. Inje Ceci. V prilogi so dodani še prepisani in transliterirani popisi potresne škode, ki jih je za objavo pripravila Vanja Pfajfar, prevedla pa jih je Mirka Nečak.

Študiji se potresa dotakneta z zgodovinskega in seizmološkega vidika. V prvi je opisano dogajanje ob potresu, ki ga je avtor dr. Dušan Nečak postavil v čas in prostor. Kot pravi sam, ga je k raziskovanju po eni strani vzpodbudila zgodovinarska radovednost, kot drugi razlog pa je navedel dejstvo, da je bil več kot petindvajset let vodnik reševalnih psov, t. i. ruševinarjev in več kot sedemnajst let podpredsednik svetovne organizacije vodnikov reševalnih psov. Vodil je mednarodno ekipo vodnikov reševalnih psov na območju rušilnega potresa v Turčiji leta 1999, kjer se je na licu mesta seznanil s tragičnimi posledicami potresov. Kot je še zapisal, se brežiški potres po številu žrtev in posledicah nikakor ne more primerjati z omenjenim turškim potresom, oblika škode in trpljenje prebivalstva v vseh potresih, ki se zgodijo, pa je podobna oz. enaka.

Kot je bilo navedeno že na začetku, je glavni potresni sunek Brežice prizadel 29. januarja 1917, 31. januarja pa je bilo zaznati še tri močnejše potrese in vrsto blažjih popotresnih sunkov. Tudi v dneh, ki so sledili, se tla še niso popolnoma umirila; močnejše potresne sunke so zabeležili še 1., 2., 3. in 4. februarja 1917. Tresenje tal so občutili po celotnem slovenskem ozemlju in celo v Italiji in Avstriji. Okrajni glavar je še isti dan cesarskemu namestniku v Gradcu poslal brzozjav, v katerem ga je obvestil o nesreči ter njenih posledicah in prosil za takojšnjo pomoč. Oblasti so se nemudoma odzvale. Že naslednji dan so začeli ugotavljati škodo, 31. januarja pa je v Brežice prišlo 40 inženircev, da bi pomagali utrditi poškodovane zgradbe. Vojnim razmeram in do neke mere verjetno tudi nepoznavanju razsežnosti potresa gre pripisati, da je vojaško poveljstvo v Celju v Gradcu sporočilo, da so v Brežice za pomoč pri varovanju objektov napotili le tiste vojake, ki niso bili sposobni za delovanje na fronti.

31. januarja 1917 se je na območje potresa pripeljalo več odgovornih in uglednih oseb, med njimi cesarski namestnik in vojaški poveljnik Gradca, 2. februarja pa je prišel v Brežice tudi nadvojvoda Max, brat zadnjega avstrijskega cesarja Karla I., s spremstvom. Njegov obisk naj bi pomirjujoče deloval na vznemirjeno prebivalstvo, s svojim prihodom pa je želela cesarska hiša prizadetemu prebivalstvu izraziti tudi sočutje. Visoki obiskovalci so si v spremstvu domačinov ogledali nastalo škodo, ki je bila zlasti v Brežicah zelo velika. Močno je bil poškodovan Attemsov grad, simbol Brežic, nekaj hiš je bilo tik pred zrušitvijo, pri nekaterih pa se je zrušil čelni del, da je bilo videti v notranjost. V poročilih so zapisali, da ni nobene hiše, ki bi bila v celoti primerna za bivanje,

samo v najbolj ohranjenih je bilo mogoče v pritličju še stanovati.

Takoj po potresu so avstrijske oblasti na potresno območje poslale takrat vodilnega seizmologa v monarhiji, prof. dr. Aleksandra Tornquista. Odhoda na teren si je zaradi svoje strokovne usposobljenosti in znanstvenega interesa želel tudi sam, o svojem delu in njegovih rezultatih pa je veliko pisal in natančno poročal. Ljubljanske deželne oblasti so mu nudile vso potrebno pomoč pri delu, po naročilu cesarskega namestništva v Gradcu postavile dodatno barako za ureditev potresne postaje, pomoči pri delu pa je bil deležen tudi na hrvaški strani meje.

Tudi lokalne oblasti so se takoj organizirale in sprožile aktivnosti za pomoč in normalizacijo življenja, pri čemer je bila skrb za varnost ljudi na prvem mestu. Nemudoma je bilo treba poskrbeti tudi za varnost premoženja, kar je bilo po poročilih opravljeno tako dobro, da ni prišlo do nobenega poskusa kraje ali ropa, takih primerov pa tudi kasneje niso poznali. Preskrba je bila dobra, saj hrane za nikogar ni primanjkovalo, čeprav je vojni čas sam po sebi prinašal določene omejitve. Problemi so bili le s pomanjkanjem nemoga in petroleja. Za pregled stavb je bila oblikovana posebna komisija. Glede na to, da so bile v mestu bolj ali manj poškodovane vse stavbe, je bilo treba preseliti tudi nekatere urade, nekatere zgradbe pa večje škode niso utrpeli. Po avtorjevih besedah poročila pravijo, da je na vodnem stolpu nastala le manjša razpoka, v električni centrali je bila uničena le ena baterija, zaradi poškodb pa naj bi bilo treba porušiti mestno hišo. Relativno malo poškodb je utrpela bolnišnica, slabše sta jo odnesli »nemška šola« in stara frančiškanska cerkev, o poškodbah frančiškanskega samostana pa poročevalci, nenavadno, niso pisali. Od sakralnih objektov so omenili le še župno cerkev, popolnoma neuporabna pa je bila hiša brežiške stavbarske zadruge, čeprav je bila zgrajena pred kratkim. Inž. L. Steininger, ki so ga nekaj dni po potresu v Brežice poslali iz Gradca, je v svoji obsežni, strokovno utemeljeni in dokaj kritični analizi med močno poškodovane zgradbe štel bolnišnico, Nemško hišo, Narodni dom, hišo dr. Del Cotta, gostilno »Grüne Wiese«, nekaj nepremičnin v lasti meščanov, obe šoli, mestno hišo, frančiškanski samostan s cerkvijo, župno cerkev, cerkev sv. Roka in grad. Škodo je delno pripisal slabi gradnji, neuporabi železa, konstrukcijskim napakam in uporabi povsem neprimerne malte pri gradnji. Motilo ga je tudi neenakopravno obravnavanje mesta in okoliških naselij, ki so ob potresu prav tako utrpela veliko gmotno škodo.

Ob odpravi posledic potresa in obnovi porušnih poslopij so lokalne oblasti in ljudje naleteli na probleme predvsem zaradi pomanjkanja gradbenega materiala in razpoložljivih delovnih moči za pomoč ter izsolanih delavcev, ki so jih v prvi vrsti potrebovali za opravljanje vojaških nalog in operacij. Ljudje so se zato znašli v veliki stiski.

Ob kroničnem pomanjkanju je bilo zelo malo takih lastnikov poškodovanih zgradb, ki bi bili sposobni sami popraviti škodo. Večina je pričakovala, da bo posledice potresa sanirala država brez njihove soudeležbe, kar se je kazalo tudi pri izvajanju t. i. varnostnih del. Zahtevkov za denarno pomoč je bilo veliko, zato so pri odobritvah v prvem krogu zavrnilo vse tiste prošilce, katerih življenjska eksistenca ni bila ogrožena. Državna pomoč naj bi se delila po natančno določenih pravilih in kriterijih, oprta na poročilo in oceno Komisije za ocenitev škode. Nekateri prizadeti, zlasti predstavniki občine Zakot, kjer so bila poškodovana vsa poslopja, so oblasti prepričevali, da se škode natančno ne da določiti, cenitev pa naj bi predstavljala le splošno osnovo za dodelitev državne pomoči. Država je mislila tudi na svoje uradnike, katerih stiska je bila sodeč po opisih največja.

Material za obnovitvena dela so sprva dobivali preko vojske, pa tudi dela pri obnovi je v začetku nadzorovalo vojaško poveljstvo iz Gradca. Vzrok za tako organiziranje gre pripisati vojnim razmeram, to pa je bil tudi glavni razlog, da je želela oblast čimprej zmanjšati število ljudi, ki so pomagali na potrebnem območju. Oblasti so predvidevale, da naj bi bila najbolj potrebna opravila končana do sredine aprila 1917. Ostala obnovitvena dela so trajala še nekaj naslednjih let.

Med aktivnosti, ki jih je izvajala oblast, je spadala še organizacija zbiranja prispevkov za pomoč prizadetemu prebivalstvu. Dežela Štajerska se je na poziv odzvala zelo hitro, za Kranjsko pa je po avtorjevih besedah podatkov manj. Kljub redkim navedbam v gradivu pa naj bi bilo videti, da je bilo zbiranje pomoči organizirano tudi tam. Štajerci so v pozivu pretresljivo opisali stanje na potresnem območju in zapisali, da je potres povzročil velikansko škodo. Denar za prizadete sta poleg oblastnih organov zbirala tudi Lavantinski škofijski ordinariat iz Maribora in judovska skupnost iz Gradca. Nacionalnim trenjem pa se kljub težki situaciji, v kateri so se znašli vsi prebivalci Brežic, tudi takrat niso mogli izogniti.

Kakor je ob takih dogodkih običajno, vseh poslopij ni bilo mogoče popraviti, saj so bila nekatera preveč poškodovana. Novo poslopje so morali poiskati tudi za brežiško sodišče ter nekaj drugih oblastnih organov. Ker so nove politične razmere, torej konec prve svetovne vojne in oblikovanje nove države, pripeljale do prodaje nemške hiše, ki je nekdanj pripadala nemški hranilnici v Brežicah, so se oblasti enkrat za spremembo odzvale hitro. Z nakupom nemške hiše so rešile prostorski problem sodišča, ki je nekaj časa gostovalo v gradu, in sodnih zaporov, v njej pa je bilo prostora še za davčni urad, evidenčni urad zemljiškega davčnega katastra in poštni urad. Sodišče v omenjeni stavbi domuje še danes. Precej bolj se je zapletla in posledično zavlekla obnova cerkvenih stavb.

Seizmologinja Ina Cecić je potres obravnavala z vidika strokovnjakinje za potresno dejavnost. Kot

ugotavlja v uvodu, je bila seizmologija v času, ko je prišlo do brežiškega potresa, v Evropi že dobro razvita, ugotovila pa je tudi, da je bilo za preučevanje potresa 29. januarja 1917 na razpolago veliko podatkovnih virov. V regiji je v času potresa delovalo več strokovnjakov, ki so zbirali in razlagali seizmološke podatke, ob ljubljanski, ki je bila tudi prva potresna opazovalnica v avstrijskem delu habsburške monarhije, pa so delovale še opazovalnice v Zagrebu, Trstu, Pulju, Gradcu, Budimpešti in na Dunaju.

Vire je avtorica v grobem razdelila na primarne in sekundarne, med prve pa uvrstila fotografije, vprašalnike, poročila očitvidcev, časopise in zapisnike o škodi. Med sekundarne vire je uvrstila različne zbirke podatkov, ki so nastale kot kompilacije na podlagi primarnih virov. Primarno gradivo se danes nahaja v več inštitucijah, pristojnih za hranjenje tovrstnega gradiva in glede na zgodovinsko dogajanje tudi v več državah. V času potresa so Brežice sodile v avstrijsko deželo Štajersko, zato so uradne zapise pošiljali v Gradec, t. j. današnje Avstrijo, manjši del gradiva hranijo v arhivskih inštitucijah na Hrvaškem, da pa se nekaj gradiva nahaja v tudi v Arhivu Republike Slovenije, gre po mnenju avtorice pripisati dejstvu, da so ga uporabljali tudi po koncu prve svetovne vojne, ko so Brežice z okolico spadale pod ljubljansko oblast. Med sekundarno gradivo je avtorica kronološko uvrstila poročila ter kataloge potresov, opisala njihove osnovne značilnosti ter komentirala podatke, ki jih je mogoče najti v njih. Za zbiranje podatkov o potresu je analizirala tudi časopisne vire, čeprav je v člankih v prvih dneh po potresu opazila nekaj zmede pri navajanju podatkov, npr. pri poročanju o številu smrtnih žrtev. Ko so obe smrtni žrtvi identificirali, nejasnosti ni bilo več. Do določene mere je zmeda nastala tudi pri poročanju, kje vse so potres dejansko čutili. Popolnoma je namreč mogoče verjeti navedbam, da so potres čutili v Ljubljani, Zagrebu in Gradcu, medtem ko v Trstu, Pulju in na Dunaju potresa prebivalci po vsej verjetnosti niso čutili, zabeležile pa so ga opazovalnice. Po njenem mnenju je do napake verjetno prišlo zaradi površnega prevajanja iz nemških časopisov.

V nadaljevanju je Ina Cecić za kraje na Brežiškem povzela dogajanje ob potresu, kako so ga prebivalci čutili in kakšne so bile posledice. Glavni vir za analizo so ji služili poročila in časopisni članki. Če je bilo le zabeleženo, je zapisala tudi smer potresnih sunkov. Nekaterih naselij se je dotaknila le bežno ali pa sploh ne, saj je je bilo podatkov premalo, posamezna poročila pa povzemajo dogajanje precej daleč od Brežic, npr. v Celovcu in Gradcu. Poročevalci o dogajanju ob potresu so bili najpogosteje župniki ali kaplani ter učitelji, ponekod pa tudi drugi prebivalci. Po mnenju Ine Cecić podatkov v zapisniku o škodi, ki so jih zbrali poročevalci, ni mogoče preprosto povzemati, saj namen njihovega zbiranja ni bilo ocenjevanje intenzitete potresa, pač pa zbiranje podatkov o škodi,

ki jo je povzročil. Prav tako iz zapisnikov o škodi ni mogoče razbrati števila poškodovanih stavb v posameznem naselju.

Avtorica še pravi, da so za seizmografa, ki želi ovrednotiti zgodovinski potres, kvalitetni podatki, ki opisujejo njegove posledice, zelo pomembni, saj učinkov potresa sam ne more meriti. Analiza statističnih podatkov je za Brežice pokazala, da je večina poškodovanih objektov sodila v ranljivo skupino B, kar pomeni, da so bile stavbe zidane ali grajene iz mešanih materialov, iz enostavnega kamna, bile so brez ojačenja, lahko pa so imele vgrajene elemente iz obdelanega kamna. Nekatere so bile delno lesene. Poslopja so bila pokrita s strešniki ali slamo oz. kombinacijo obojega. Tla v hišah so bila ponekod mehka, delno tlakovana ali lesena. Pri določanju, v katero ranljivo skupino sodi stavba, je odločilna tudi njena starost in stanje, v katerem se je nahajala. Večina analiziranih objektov je utrpela tretjo stopnjo poškodovanosti, kar pomeni znatno do veliko poškodovanost: konstrukcija je zmerno poškodovana, rekonstrukcijski elementi pa so močno poškodovani, na večini zidov so široke in velike razpoke, zgodi se drsenje strešnikov, dimniki se odlomijo v višini strehe, porušijo se nekonstrukcijski elementi.

Kot je bilo že zapisano, knjigo bogatijo obsežne priloge. Poleg že omenjenih transliteriranih in prevedenih popisov škode in poškodb na stavbah sta v knjigi za ponazoritev v potresu prizadetega območja objavljeni za to knjigo pripravljene karta mesta Bre-

žic in predmestja glede na delitev v popisu škode ter karta poškodb v Brežicah za glavni potres s priloženimi barvnimi inačicami. Fotografije, od katerih jih je nekaj najti že med besedilom objavljenih raziskav, še več pa v prilogi, prikazujejo predvsem poslopja v Brežicah pred potresom in po njem. Zanimiva je karta z lokacijami v fotografskem gradivu zajetih poškodovanih poslopij v Brežicah, sledijo sezname za raziskave pregledanega gradiva, seznam intenzitet potresa 29. januarja 1917, seznam seizmoloških podatkov o potresu, ki jih je objavilo takratno časopisje, evropska potresna lestvica (EMS-98) ter objava spisov oz. arhivskega gradiva, ki se nanaša na dogajanje pri odpravljanju posledic potresa. Za utemeljevanje verodostojnosti in večjo preglednost so v knjigi, kot mora biti v vsaki znanstveni objavi, dodani še seznam kratic ter seznam virov in literature, za lažjo orientacijo in pomoč pri iskanju pa sta bili narejeni kazali zemljepisnih in osebnih imen.

Ob koncu je ing. Ina Cecić bralce opozorila še na dejstvo, ki smo ga vsi že velikokrat slišali, a se ga kljub slabim izkušnjam s potresi še vedno slabo zavedamo: potresi z močnejšimi poškodbami so nekaj, čemur se v Sloveniji ne moremo izogniti. Potresa ni mogoče napovedati, niti ga ne moremo preprečiti, lahko pa se nanj ustrezno pripravimo ter s potresno odporno gradnjo novih ter utrjevanjem starih poslopij poskušamo preprečiti najhujše posledice.

Alenka Kačičnik Gabrič